

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ. ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА. ІСТОРІЯ ОСВІТИ

УДК 336.025:334-053.5
DOI: 10.37026/2520-6427-2024-119-3-3-8

Галина МОШКОВСЬКА,
старший викладач кафедри
педагогіки й освітніх інновацій
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0009-0000-5550-6728
e-mail: moshkovska08@gmail.com

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД НАВЧАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

Анотація. Стаття присвячена міжнародному досвіду навчання фінансової грамотності дітей та молоді. У ній окреслено сучасну ситуацію в суспільстві щодо означеного питання та потребу у фінансовій освіті в закладах освіти. Проаналізовано стан дослідження проблеми в теорії та практиці початкової освіти. Здійснено аналіз міжнародного досвіду щодо навчання фінансової грамотності та організації освітнього процесу, спрямованого на розвиток фінансових навичок учнів початкової школи. Підкреслено, що фінансова грамотність і фінансова освіта не є новими категоріями для світового досвіду навчання молоді. Кількість країн, що впроваджують програми фінансової грамотності, зростає щороку, зокрема у Європі діє понад 180 таких програм. Дослідження свідчить, що надзвичайно важливо включати фінансову грамотність в освітній процес у закладах загальної середньої освіти, зокрема у початковій школі.

Підкреслено, що важливу роль у процесі навчання учнів початкової школи фінансової грамотності відіграють відповідні програми, розроблені Міністерствами фінансів, Національними банками, громадськими організаціями, благодійними фондами тощо, що існують у різних країнах світу (США, Велика Британія, Нідерланди, Туреччина та інші). Автором зроблено висновок, що в Україні існує потреба в оволодінні молоддю компетентностями в різних видах фінансової діяльності, обумовлена особливостями розвитку українського суспільства. Доведено, що за цих умов до ключових компетентностей, котрі має формувати в учнів школа, включено й фінансову грамотність.

Ключові слова: міжнародний досвід; професійний розвиток; учень початкової школи; фінансова грамотність; фінансова освіта, нова українська школа.

Halyna MOSHKOVSKA,
Senior Lecturer of the Department
of Pedagogy and Educational Innovations
of the Rivne Regional Institute of
of Postgraduate Pedagogical Education,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0009-0000-5550-6728
e-mail: moshkovska08@gmail.com

INTERNATIONAL EXPERIENCE IN TEACHING FINANCIAL LITERACY TO CHILDREN AND YOUTH

Abstract. The article is devoted to the international experience of teaching financial literacy to children and youth. This article responds to the current situation in our society and the need for financial education in schools. The modern world requires financial and economic literacy. The state of research on the problem in the theory and practice of primary education is analysed. An analysis of

international experience in teaching financial literacy and organising the educational process aimed at developing the financial skills of primary school students is carried out. Financial literacy and financial education are not new categories for the world experience of teaching young people. The number of countries implementing financial literacy programmes is growing every year. For example,

there are more than 180 such programmes in Europe.

The study has shown that it is extremely important to include financial literacy in the educational process in general secondary education institutions, in particular in primary school. An important role in the process of teaching primary school students financial literacy is played by relevant programmes developed by Ministries of Finance, National Banks, NGOs, charitable foundations, etc. that exist in different countries of the world (USA, UK, Netherlands, Turkey, etc.). The author concludes that in Ukraine, there is a need for young people to acquire competencies in various types of financial activities due to the peculiarities of the development of Ukrainian society. For these reasons, financial literacy is included in the key competences that should be developed in schools.

Key words: *international experience; professional development; primary school student; financial literacy; financial education, new Ukrainian school.*

Постановка проблеми. Становлення української держави в умовах соціально-економічних та політичних трансформацій вимагає від особистості сформованої підприємницької компетентності та фінансової грамотності для того, щоб бути повноцінним суб'єктом ринкових відносин у сучасних реаліях. Натомість соціологічні опитування свідчать, що більшість сучасних українців не розуміються на елементарних фінансових категоріях (фінансовий ринок, страхування, інвестиція, кредитування), їм бракує навичок ефективного бюджетопланування, інвестування, ведення бізнесу тощо. Крім того, більшість українців вважають себе бідними, зазначаючи, що витрати перевищують їхні прибутки.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Проблема формування фінансової грамотності особистості висвітлена у студіях таких науковців, як С. Булавенко, Л. Зюман, Т. Кізіма, Н. Примаченко, О. Шпак, З. Філончук, С. Юрій та ін. У роботах В. Андрійчук розкрито сутність категорії «фінансова грамотність молодших школярів», проаналізовано досвід формування такого типу грамотності учнів початкової ланки за кордоном. Певним аспектам формування основ фінансової грамотності молодших школярів присвячено роботи Н. Зикової, С. Сулейманової, С. Федін. Натомість проблема формування фінансової грамотності молодших школярів все ще потребує ґрунтовного дослідження на теоретико-практичному рівні.

Мета статті – дослідити міжнародний досвід щодо особливостей формування фінансової грамотності в учнів початкової школи з метою подальшого використання в освітньому процесі нової української школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний світ вимагає фінансової та економічної грамотності. Загалом вони не є новими категоріями для світового досвіду навчання молоді, адже кількість країн, що впроваджують програми фінансової грамотності, зростає щороку. Так, у Європі діє понад 180 таких програм. Дослідження свідчать, що неабияк важливо включати фінансову грамотність в освітній процес у початковій школі, де важливу роль відіграють відповідні програми, розроблені Міністерствами фінансів,

Національними банками, громадськими організаціями, благодійними фондами тощо, що функціонують у різних країнах світу (США, Велика Британія, Нідерланди, Туреччина та інші). В Україні існує потреба в оволодінні молоддю компетентностями в різних видах фінансової діяльності, обумовлена особливостями розвитку українського суспільства. Зважаючи на це, до ключових компетентностей, які мають бути сформовані в учнів у закладі освіти, включено фінансову грамотність (Гриневич, 2017).

Фінансова грамотність передбачає володіння економічними та фінансовими поняттями і категоріями, що дозволяє людині самостійно аналізувати й оцінювати основні тенденції економічного життя держави і відповідно до обставин визначати моделі своєї власної фінансової поведінки та безпеки. Орієнтуючись на ринок праці, до пріоритетів сьогодення варто віднести вміння людей оперувати такими знаннями та технологіями, що задовольняють потреби суспільства та готують їх до нових відносин у сучасних умовах. Упровадження шкільної фінансової освіти дозволяє формувати фінансові компетенції, необхідні у повсякденному економічному житті у процесі виконання будь-яких економічних ролей. У Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року ключовими компетентностями з-поміж інших визначені підприємливість та фінансова грамотність. Аналіз стану готовності педагогічних колективів до здійснення фінансового виховання молоді в закладах загальної середньої освіти, зокрема в початковій школі, свідчить, що рівень їхньої фінансової грамотності не дозволяє розв'язувати завдання, пов'язані з підготовкою школярів до життя в динамічних фінансово-економічних умовах. Зважаючи на це, актуалізується проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до розробки і впровадження ефективних форм, методів і технологій навчання учнів, спрямованих на формування їхньої фінансової грамотності, спроможних підвищити ефективність фінансового і економічного виховання молодих громадян України.

Фінансова грамотність – це вміння людини розпоряджатися власними коштами, володіти основними фінансовими знаннями, що дозволить раціонально приймати фінансові рішення (Андрійчук, 2021).

Нині держава вже зробила перші кроки щодо освіти школярів з означеного питання шляхом упровадження в освітній процес компетентнісного підходу. Головне його завдання – формування ключових компетентностей, однією з яких є «підприємливість та фінансова грамотність», що повинна наскрізно формуватися через усі навчальні предмети. За цих умов в учнів розвиваються ініціативність, економічний спосіб мислення, майстерність раціонально поводити себе як споживач, конкурентоспроможність, розважливість у придбанні товару, ощадливість.

Загалом оновлений Державний стандарт початкової загальної освіти має на меті впровадження компетентнісного підходу, згідно з яким важливим завданням є формування ключових компетентностей, що повинні сприяти підготовці здобувачів освіти до життя в суспільстві. У Стандарті загальної середньої освіти

поняття «компетентність» розглядається як готовність здобувачів освіти застосовувати набуті знання, вміння і навички у практичній діяльності, вирішувати ті проблеми і завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, з використанням досвіду та засвоєної системи цінностей (Державний стандарт початкової освіти, 2018). У Державному стандарті початкової освіти подано перелік ключових компетентностей, якими повинен оволодіти здобувач освіти наскрізно у процесі вивчення різних навчальних предметів. Серед ключових у нормативних документах розглядається компетентність «підприємливість та фінансова грамотність». У Концепції «Нова українська школа» (2016, с. 64) визначено орієнтири у формуванні «ініціативності та підприємливості», однак у Законі України «Про освіту» (2017) та Державному стандарті початкової освіти (2018) на сьогодні означена компетентність визначається як «підприємливість та фінансова грамотність». Фінансово грамотні люди відповідально ставляться до грошей і захищені від їхньої втрати. Вони завжди планують бюджет на тривалий період для придбання автомобіля, навчання дітей, проведення відпустки тощо; вміють знаходити фінансову інформацію в інтернеті та журналах, а за потреби консультуються з фахівцями; розуміють призначення тих чи інших фінансових установ і активно користуються їхніми фінансовими продуктами. У міжнародній практиці фінансову грамотність визначають як уміння фізичних осіб керувати власними фінансами та приймати дієві фінансові рішення. Підвищення фінансової грамотності, поряд із фінансовою освітою, було визнано Комісією Європейського Союзу та Організацією економічного співробітництва і розвитку актуальним завданням сьогодення.

Міжвідомча робоча група у складі фахівців Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Міністерства освіти і науки України та Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку підготувала Рамку фінансових компетентностей дітей та молоді. 17 січня 2024 року наказом Міністерства освіти і науки України № 51 її було затверджено.

Рамка – це документ, у якому описано ключові фінансові компетентності дітей і молоді України віком від 5 до 18 років. Ідеться, зокрема, про набір знань, умінь, навичок і особливостей ставлення до питань у сфері управління особистими фінансами та споживання фінансових послуг. Ці знання й уміння є основою для ухвалення відповідальних фінансових рішень, забезпечення та поліпшення власного добробуту.

Мета підготовки Рамки – сприяти спільному розумінню фінансових компетентностей для дітей і молоді серед державних органів влади, закладів освіти, приватних організацій та громадян, які популяризують навчання з фінансової грамотності.

Для розроблення Рамки за основу взято модель фінансових компетентностей для молоді OECD/INFE Core Competencies Framework on financial literacy for Youth, створену Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), яку доповнено й адаптовано до контексту України, а також Рамку фінансових компетентностей дорослого населення України, державні стандарти для відповідних рівнів освіти.

«Фінансові компетентності – це неодмінна частина

життя кожного й кожної з нас, адже рівень опанування ними визначає те, наскільки грамотно ми розпоряджаємося власними ресурсами. Означена Рамка допоможе сформулювати цілісне й універсальне уявлення про рівень фінансової грамотності в дітей і молоді в Україні та водночас – удосконалити навчання фінансових компетентностей, зокрема й у закладах освіти», – наголосив Міністр освіти і науки України Оксен Лісовий.

Очікується, що поширення практичного використання Рамки сприятиме реалізації державної політики у сфері фінансової грамотності та фінансової інклюзії, а також створенню майданчика для обміну передовою практикою й досвідом щодо впровадження фінансової освіти. Крім того, Рамка забезпечить реалізацію компетентнісного підходу та слугуватиме підґрунтям для реалізації в Новій українській школі наскрізної змістової лінії «Підприємливість і фінансова грамотність» та освітнього напрямку «Дитина в соціумі. Соціально-фінансова грамотність» відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти. Також вона сприятиме створенню сучасних навчальних програм і навчально-методичних матеріалів для учнівства і вихованців освітніх закладів та освітян.

Загалом у Рамці описано приблизно 900 фінансових компетентностей, які мають опанувати учні до моменту закінчення дошкільної, початкової (4-й клас), базової середньої (9-й клас) і профільної середньої освіти (12-й клас).

Отже, можемо зробити висновок, що фінансова грамотність – це вміння людини розпоряджатися власними коштами, володіти основними фінансовими знаннями, що дозволить раціонально приймати фінансові рішення.

Фінансова грамотність і фінансова освіта не є новими категоріями для світового досвіду навчання молоді. Кількість країн, які впроваджують програми фінансової грамотності, зростає щороку. Так, у Європі діє понад 180 таких програм (Danes, 2007). Успішні національні програми розроблені й впроваджені в США, Великобританії, Німеччині, Австрії. Хоча ринкові відносини визначають економічний статус Болгарії, Словенії та Польщі не так давно, проте і в цих країнах активно впроваджуються програми фінансової грамотності для різних верств населення. У більшості країн фінансову грамотність реалізують у рамках численних формальних і неформальних освітніх програм. Приблизно половина країн – членів Організації економічного співробітництва та розвитку – проводять національну політику розвитку фінансової освіти, пропонують таку освіту на основі державно-приватного партнерства. Зважаючи на дослідження програм підвищення рівня фінансової грамотності населення в 28 країнах Європейського Союзу, зазначимо, що найбільшу варіативність програм підвищення фінансової грамотності мають Великобританія, Німеччина, Австрія. Розмаїття проектів пропонується в Нідерландах, Франції, Польщі. У Болгарії, Латвії, Люксембурзі, Словенії, Румунії працюють міжнародні програми. Характерною ознакою для всіх країн є те, що основними цільовими групами є діти та молодь.

Міністерство фінансів США створило освітній проєкт Money as you grow. На його сайті є п'ять

розділів з інформацією для різних вікових груп: 3–5 років, 6–10 років, 11–13 років, 14–18 років і 18+ років. Зібрані тут методики, інструменти, розвивальні ігри й тести рекомендують використовувати батькам і вчителям, щоб навчити дітей поводитися з грошима. Також Федеральною комісією з фінансової грамотності та освіти розроблений ресурс *MyMoney.gov*. Тут можна знайти освітні поради про те, як заробити, зберегти, інвестувати і захистити гроші. Влада кожного штату самостійно визначає, як і в яких обсягах використовувати запропоновані урядом матеріали в школах.

Міністерство фінансів Нідерландів розробило масштабну національну програму фінансової освіти для голландських початкових шкіл *Money Wise* з метою зробити дітей фінансово грамотними. Ця програма складається з чотирьох модулів для учнів першого та другого класів та п'яти модулів для учнів третього, четвертого та п'ятого класів. У рамках цієї ініціативи партнери з фінансового сектору, наукових кіл та урядових та споживчих організацій об'єднують зусилля з основною метою – зробити громадян фінансово самостійними. Така програма під час обов'язкового шкільного навчання може навчити дітей різноманітним аспектам фінансової грамотності, що відповідають їхньому віку, дозволяючи накопичувати знання, які готують їх до дорослого й відповідального фінансового вибору (Kalwij et al., 2019). Цікавим є нідерландський досвід щорічного Тижня грошей (*Money Week*), у ході якого за ініціативи платформи *Money Wise* інтерактивні заходи зі школярами за темами, пов'язаними із щоденним фінансовим досвідом, проводять співробітники банків, пенсійних фондів, податкових служб, страхових агенцій, міністр фінансів, Державний секретар та інші. Завершується *Money Week* Грошовою вікториною (*Money Quiz*) (*10 jaar Week van het geld*).

Традиційним є проведення *My Money Week* (Мій тиждень грошей) – національного тижня активності для дітей молодшого та середнього шкільного віку і молодих людей із використанням ресурсів цифрового навчання та інтерактивних відеороликів, створених експертами з фінансової освіти. У Великій Британії в 2000 р. була створена Освітня група з особистих фінансів (*Personal Finance Education Group – PfEG*) як незалежна благодійна організація для підтримки викладання фінансових можливостей у школах. Надаючи різноманітний спектр ресурсів для закладів освіти – від індивідуальних консультацій до тематичних досліджень та засобів онлайн-навчання, *PfEG* відіграє важливу роль у створенні програми фінансової освіти. Свою місію Освітня група бачить у розвитку підприємницького мислення і навичок, що змінять майбутнє молодих людей, а проведення *My Money Week*, яким опікується *PfEG*, надає широкі можливості для цього (Appleyard, 2013).

У Чеській Республіці внесення до програм початкової та середньої школи навчального курсу з фінансової грамотності розглядають як один із можливих способів запобігти нездоровому борговому навантаженню боржників людей, оскільки, як свідчить судово-практика, данокруство індивідуальне чи домогосподарств через недостатню фінансову обізнаність громадян, неуміння оцінити фінансові ризики, створити чи використати

власні фінансові резерви стало соціальною проблемою (Opřetálová, 2015). Включення фінансової освіти до програми початкової та середньої школи є неабияким кроком уперед, оскільки профілактика стала найефективнішим заходом. Діти вивчають фінансову грамотність до того, як у них з'явиться власна фінансова відповідальність. Хоча вони не будуть займатися фінансовими проблемами, поки не стануть дорослими, але до того часу вони вже будуть усвідомлювати можливі ризики.

Отже, можна припустити, що покоління, яке проходить курси фінансової освіти, буде краще підготовлене до життя та завдяки цьому ситуація в означеній галузі суттєво покращиться (Opřetálová, 2015). У початковій школі в Чехії є предмет, який так і називається – *finanční gramotnost* (фінансова грамотність). Учителі забезпечені програмою, за якою дітям пояснюють, що таке гроші, як розподіляти, контролювати і регулювати особисті доходи і витрати. Школярі отримують інформацію про податки, комунальні платежі, витрати на продукти та одяг, капітальні витрати на купівлю житла, а також про накопичення, вкладення коштів та відкриття власного бізнесу. Із вчителями часто працюють різні експерти у сфері економіки та фінансів, які діляться особистим досвідом і важливими лайфхаками (Сімончук, 2018).

У Туреччині освітні програми початкової школи передбачають навчання навичкам управління власними фінансами як частину курсів суспільних наук, математики, природничих наук та турецької мови. Фінансові установи Туреччини співпрацюють з Національним міністерством освіти з метою вдосконалення навичок фінансової грамотності школярів. Так, у 2012 р. спільними зусиллями Національного міністерства освіти, Асоціації фінансової грамотності (*FODER*) та соціальної платформи *Para Dugumu* була реалізована програма в галузі фінансової грамотності «3 скарбнички». У 2015 р. Головне управління з навчання впродовж життя при Міністерстві національної освіти разом із Турецьким банком економіки забезпечило освіту з формування фінансової грамотності для вчителів, які працюють у центрах державної освіти. Освіту з фінансової грамотності надає також *Turkey İş Bank Museum* (Музей, присвячений першому республіканському банку в Туреччині).

У Фінляндії спеціально навчені ментори працюють із молодими вчителями. Йдеться не про наставництво, коли один досвідчений вчитель консультує одного молодого, а саме про роботу з групою – тоді з'являються нові знання, це допомагає новачкам. Програми для менторів розробили університети, які займаються підвищенням кваліфікації. Крім того, вони підготували 407 менторів, які далі працюють із менш досвідченими вчителями.

У Японії вчителі разом готуються до уроків, відвідують уроки один одного, що дає можливість отримати якісний зворотний зв'язок. Засвоюючи певні знання з фінансової грамотності, вчителі разом вирішують як творчо, емоційно, цікаво й ненав'язливо подати матеріал учням. В Японії вважають, що вже в 6–7 років діти повинні розбиратися в тому, що таке вартість товару чи послуги, вміти здійснювати покупки в рамках

свого бюджету, економити кишенькові гроші. Дітям 8–9 років потрібно вміти розрізняти бажання і можливості, розуміти бюджетне обмеження, вести фінансовий план (Сімончук, 2018).

Цікавий досвід формування фінансової грамотності в учнів молодших класів сільської місцевості описаний науковцями із Шрі-Ланки (Halloluwa et al., 2017). Дослідники провели з учнями три семінари, під час яких використовували метод проектування, що складався з декількох етапів: створення команди, мозковий штурм, ігри, малювання, ліплення, ведення журналів та оцінку. Під час експерименту дітям роздали планшетні комп'ютери, які за розпорядженням уряду країни були запроваджені в 2016 р. у школах Шрі-Ланки як інструмент навчання. Під час ігор на планшеті, малювання, ліплення, які були організовані за темами реальних життєвих ситуацій («Покупки в сільському магазині, на базарі і в супермаркеті», «Поїздка в транспорті» тощо), учні отримували перші уроки фінансової грамотності: купівлі квитків у транспорті, вибору продуктів відповідно до наявних коштів, складання сценарію виплати грошового боргу сільському м'ясику тощо (Halloluwa et al., 2017).

Створити такі речі в нас в Україні не є проблематично. І це допомогло б підтримувати один одного. Також було б дієвим обмін досвідом між педагогами з різних куточків країни й з-за кордону. Потрібно наповнити новими й глибшими сенсами поняття підвищення кваліфікації і зробити її максимально практико-орієнтованою, тобто дати педагогам практичні інструменти, які вони могли б використовувати.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, у контексті напрямів реформування сучасної шкільної освіти проблема розвитку фінансової грамотності у здобувачів освіти є досить актуальною. Формування фінансової грамотності – це складний процес, ефективність якого багато в чому залежить від рівня математичних здібностей та майстерності викладання матеріалу вчителем.

Зважаючи на це, важливого значення набуває робота й упровадження відповідних спецкурсів в освітній процес, урізноманітнення форм та методів позакласної роботи, реалізація інноваційних педагогічних технологій тощо. Необхідно також забезпечити належну підготовку вчителя до викладання основ фінансової грамотності в учнів початкової школи. Із цією метою під час навчання майбутніх учителів початкової школи в закладі вищої освіти слід вводити в програму з предмету «Методика навчання математика» теми з фінансової грамотності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Андрійчук, В. (2021). Навчання фінансової грамотності учнів початкової школи: міжнародний досвід. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Вип. № 1 (66). С. 81–87.

Гриневиц, Л. М. (2017). Фінансову грамотність варто зробити окремим предметом. *Gazeta.ua*. 08 грудня 2017 р. URL: https://gazeta.ua/articles/edu-and-science/_finansovu-gramotnist-varto-zrobiti-okremim-predmetomgrinevich/808365 (дата звернення: 17.01.21).

Державний стандарт початкової освіти: постанова

Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.01.2021).

Про освіту: Закон України. (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 20.01.2021).

Кізима, Т. О. Фінансова грамотність населення: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії. *Вісник THEU*. 2012. № 2. С. 64–71.

Сімончук, О. (2018). Як навчають фінансової грамотності в школах різних країн світу. *Освіторія: вебсайт*. URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-navchayut-finansovoyi-gramotnosti-v-shkolah-riznyh-krayin-svitu> (дата звернення: 25.01.2021).

Appleyard, L. & Rowlingson, K. (2013). Children and financial education: Challenges for developing financial capability in the classroom. *Social Policy and Society*. Vol. 12. №. 4. P. 507–520. doi: <https://doi.org/10.1017/S1474746412000644> (Accessed: 10.05.2024)

Halloluwa, T., Vyas, D., Usoof, H., Bandara, P., Brereton, M., Hewagamage, P. Designing for Financial Literacy: Co-design with Children in Rural Sri Lanka. *Human-Computer Interaction – INTERACT 2017. INTERACT 2017. Lecture Notes in Computer Science / R. Bernhaupt, G. Dalvi, A. Joshi, D. K. Balkrishan, J. O'Neill, M. Winckler (Eds.). Vol. 10513. Cham: Springer, 2017. P. 313–334. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-319-67744-6_21 (Accessed: 11.05.2024).*

Kalwij, A., Alessie, R., Dinkova, M., Schonewille, G., Van der Schors, A., & Van der Werf, M. The Effects of Financial. (Print) Education on Financial Literacy and Savings Behavior: Evidence from a Controlled Field Experiment in Dutch Primary Schools. *Journal of Consumer Affairs*. 2019. № 53 (3). P. 699–730. doi: <https://doi.org/10.1111/joca.12241>. (Accessed: 11.05.2024).

Opletalová, A. Financial Education and Financial Literacy in the Czech Education System. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2015. Vol. 171. P. 1176–1184. doi: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.229> (Accessed: 11.05.2024).

REFERENCES

Andriichuk, V. (2021). Navchannia finansovoi hramotnosti uchniv pochatkovoї shkoly: mizhnarodnyi dosvid [Teaching financial literacy to primary school students: international experience]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka*. Vyp. № 1 (66). S. 81–87. [in Ukrainian].

Hrynevych, L. M. (2017). Finansovu hramotnist varto zrobyty okremym predmetom [Financial literacy should be made a separate subject]. *Gazeta.ua* vid 08 hrudnia 2017 r. URL: https://gazeta.ua/articles/edu-and-science/_finansovu-gramotnist-varto-zrobiti-okremim-predmetomgrinevich/808365 (data zvernennia: 17.01.21). [in Ukrainian].

Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity [State Standard of Primary Education]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.02.2018 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 17.01.2021). [in Ukrainian].

Pro osvitu [Law of Ukraine]: Zakon Ukrainy. (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (data zvernennia: 20.01.2021). [in Ukrainian].

Kizyma, T. O. Finansova hramotnist naselennia: zarubizhnyi dosvid i vitchyzniani realii [Financial literacy of the population: foreign experience and domestic realities.]. *Visnyk TNEU*. 2012. № 2. S. 64–71. [in Ukrainian].

Simonchuk, O. (2018). Yak navchaiti finansovoi hramotnosti v shkolakh riznykh krain svitu [How financial literacy is taught in schools around the world]. *Osvitorniia: vebсайт*. URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-navchayut-finansovoyi-gramotnosti-v-shkolah-riznyh-krayin-svitu> (data zvernennia: 25.01.2021). [in Ukrainian].

Appleyard, L. & Rowlingson, K. (2013). Children and financial education: Challenges for developing financial capability in the classroom. *Social Policy and Society*. Vol. 12. №. 4. P. 507–520. doi: <https://doi.org/10.1017/S1474746412000644> (Accessed: 10.05.2024). [in English].

Halloluwa, T., Vyas, D., Usoof, H., Bandara, P., Brereton, M., Hewagamage, P. Designing for Financial Literacy: Co-design with Children in Rural Sri Lanka.

Human-Computer Interaction – INTERACT 2017. INTERACT 2017. Lecture Notes in Computer Science / R. Bernhaupt, G. Dalvi, A. Joshi, D. K. Balkrishan, J. O'Neill, M. Winckler (Eds.). Vol. 10513. Cham: Springer, 2017. R. 313–334. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-319-67744-6_21. (Accessed: 11.05.2024). [in English].

Kalwij, A., Alessie, R., Dinkova, M., Schonewille, G., Van der Schors, A., & Van der Werf, M. The Effects of Financial (Print) Education on Financial Literacy and Savings Behavior: Evidence from a Controlled Field Experiment in Dutch Primary Schools. *Journal of Consumer Affairs*. 2019. № 53 (3). R. 699–730. doi: <https://doi.org/10.1111/joca.12241>. (Accessed: 11.05.2024). [in English].

Opletalová, A. Financial Education and Financial Literacy in the Czech Education System. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2015. Vol. 171. P. 1176–1184. doi: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.229> (Accessed: 11.05.2024). [in English].

Дата надходження до редакції: 21.06.2024

УДК 37.014.25:378

DOI: 10.37026/2520-6427-2024-119-3-8-13

Ольга СНІТОВСЬКА,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри латинської та іноземних мов

Львівського національного медичного
університету імені Данила Галицького,
м. Львів, Україна

ORCID: 0000-0002-3086-9503

e-mail: ozlotko@gmail.com

РОЗВИТОК ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ У РЕЦЕПЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КОМПАРАТИВІСТИКИ

Анотація. У статті здійснено системний аналіз репрезентативних студій із проблеми розвитку післядипломної освіти та підвищення кваліфікації вчителів у зарубіжжї задля визначення основних тенденцій, здобутків і прогалин в її вивченні українськими компаративістами. У процесі пошуково-евристичної праці виявлено понад 140 різновидових публікацій з означеної проблеми, за результатами оглядового аналізу яких з'ясовано, що більшість зафіксованих монографій, навчальних посібників, статей, матеріалів конференцій відображають результати дисертаційних досліджень, а отже, зосередилися на їхньому предметному аналізі.

Порушена проблема розглядається українськими науковцями в тематично-змістових ракурсах і контекстах, які виражаються в категоріях «підготовка вчителів», «професійний розвиток учителів»,

«неперервна педагогічна освіта», «післядипломна педагогічна освіта», «підвищення кваліфікації вчителів» тощо. З'ясовано, що актуалізовані праці мають вузький країнознавчий спектр, який охоплює переважно держави Європейського Союзу, США та Китаю.

Визначено, що більшість комплексних студій, в яких післядипломна освіта становить основний предмет дослідження, мають схожу змістову структуру, зокрема в багатьох працях фрагментарно представлено організаційні форми, зміст та особливо методику навчання вчителів, що детермінуються черговими суспільними викликами та змінами в системі шкільної освіти.

Ключові слова: неперервна педагогічна освіта, післядипломна педагогічна освіта, підвищення кваліфікації вчителів, зарубіжні країни, педагогічна компаративістика.